

Metropolitan Agriculture Innoversity: eerste stappen naar een wereldwijd netwerk

De eerste stappen naar een wereldwijd netwerk voor metropolitane landbouw zijn gezet: in november zijn in Johannesburg en Sao Paulo de eerste workshops gehouden in het kader van de Metropolitan Agriculture Innoversity. In beide steden werd de visie metropolitane landbouw en de aanpak van de Innoversity met veel enthousiasme ontvangen.

De Metropolitan Agriculture Innoversity is een actiegericht netwerk van verschillende partners uit het agrobédrijfsleven, overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke groepen. In diverse wereldsteden houdt de Innoversity zich bezig met de centrale uitdaging hoe landbouw kan bijdragen aan een meer duurzame ontwikkeling van verstedelijkte gebieden. In deze steden komen partijen samen om via innovatieprojecten te experimenteren met metropolitane landbouw in hun stad.

Wereldwijde verspreiding en verankering

Het idee achter de Innoversity is dat, door ervaringen met andere steden te delen, de metropolitanelandbouwvisie kan worden versterkt en verankerd. De eerste steden die aan het netwerk deelnemen zijn Amsterdam, Chennai, Detroit/Flint, Londen, Johannesburg en Sao Paulo. Tijdens de eerste internationale metropolitane agriculture-bijeenkomst in het najaar van 2010, zullen deze zes steden hun leerervaringen uitwisselen. Daarna volgt weer een ronde waarin nieuwe steden zich kunnen aansluiten om het Innoversitynetwerk verder uit te breiden.

Eenheid in verscheidenheid

Tijdens de workshops op de eerste Innoversity-bijeenkomsten in Johannesburg en Sao Paulo, bleek dat, ondanks de grote verschillen met Nederland, men in deze steden tegen dezelfde obstakels voor innovatie aanloopt als bij ons.

In Johannesburg is voedselzekerheid het grootste duurzaamheidsprobleem. De stadslandbouw die daarom wordt bedreven legt echter nauwelijks verbinding met de markt, ook de schaal waarop die plaatsvindt is te klein om de vele monden te kunnen voeden. De deelnemers gaan de komende maanden aan de slag met de verdere uitwerking van verschillende ideeën die ze in de workshops hebben ontwikkeld.

Politieke belangstelling in Sao Paulo

Tijdens de workshop in Sao Paulo was er belangstelling van de politiek en de media. De Braziliaanse televisie zond verscheidene tv-interviews uit met deelnemers aan de bijeenkomst en de Minister van Landbouw van de staat Sao Paulo, João Sampaio, was aanwezig bij de workshop. Hij toonde vooral interesse in de brug die geslagen kan worden tussen duurzame stedelijke ontwikkeling en voedselproductie. De aanpak sprak de deelnemers zo aan dat initiatieven worden ontwikkeld voor de oprichting van een apart instituut dat het proces van metropolitane landbouw moet ondersteunen.

De komende maanden vinden ook workshops plaats in Chennai, Londen, Amsterdam en Detroit/Flint. ✚

Metropolitane landbouw

Veel boeren zien de stad als bedreiging voor de landbouw. Oprukkende verstedelijking zet druk op hun agrarische land. De grote concentratie van mensen en activiteiten zorgt voor grote concurrentie om water, nutriënten en energie. En grote groepen stedelijke consumenten stellen steeds explicietere eisen aan hun voedsel en aan de manier waarop het geproduceerd wordt. Het romantische beeld, dat veel stedelingen hebben van de landbouw, strookt niet meer met de dagelijkse realiteit. Commotie over dierziekten en milieuvervuilende activiteiten maakt dat veel stedelingen agrarische activiteiten liever uit hun stedelijke omgeving zien verdwijnen. Landbouw en stad lijken hun verbinding verloren te hebben.

Nieuwe verbinding landbouw en stad

Metropolitane landbouw is een visie die deze verbinding opnieuw legt en zelfs versterkt. Metropolitane landbouw is gebaseerd op het idee dat de stedelijke omgeving juist enorme kansen biedt voor een meer duurzame ontwikkeling van de landbouw. En omgekeerd, dat de landbouw onmisbaar is voor een meer duurzame ontwikkeling van die stedelijke gebieden. Onder metropolitane landbouw kunnen allerlei vormen van landbouw vallen. Voor allemaal geldt dat ze plaatsvinden in een metropolitane omgeving, expliciet gericht zijn op de diverse behoeften van de stedelijke populatie en gebruikmaken van de stedelijke karakteristieken van die omgeving. ✚

Eindsprint?

Een eindsprint van een jaar? Kom nou, je kunt een oorlog beginnen, voeren en verliezen binnen een week. En juist een sprint is een kwestie van timing. Te vroeg en je bent halverwege uitgeput, te laat en je kunt geen verschil meer maken. Juist daarom starten we nu: billen van het zadel, voeten op de pedalen en vooruit!

Innovatie is een kwestie van lange adem, hebben we de afgelopen vijf jaar ervaren. We kwamen geen uitvinders tegen die, door lang en hard sappelen, briljante dingen uitdachten die vervolgens in handen van marktpartijen tot grote rijkdom te leiden. Het waren vaak meer lange gezamenlijke, soms moeizame, maar in de goede gevallen zeer inspirerend trajecten van samen vallen en opstaan en steeds helderder te krijgen waar succes te halen valt. Inspiratie gekoppeld aan een forse hoeveelheid transpiratie dus.

In vele praktijkprojecten waren wij betrokken bij even zo vele worstelpartijen. We hebben met elkaar veel geleerd, vooral als het niet goed ging. Je kunt je meestal feilloos herinneren over welke scheefliggende tegel je uiteindelijk gestruikeld bent. Maar we hielden ook bij wat nodig was om te slagen. Dat leidde tot een mooie lijst met zaken die je moet doen en een paar die je vooral moet laten. ✚

Henk van Latesteijn is
algemeen directeur van TransForum

Geloof in projecten van alle betrokkenen is onmisbaar. Dat lijkt een open deur, maar ook die moet toch een keer worden ingetrapt. En je moet het eens worden over de manier waarop je samenwerkt, in de praktijk vaak lastig. En ten slotte moet de omgeving je de ruimte en het vertrouwen geven om met nieuwe en nog niet eerder bedachte voorstellen te komen. Dat betekent veel meer dan geen bezwaar hebben tegen iets nieuws.

Juist deze laatste voorwaarden blijken doorslaggevend voor de slagingskans van innovaties, deze zullen de betrokkenen samen moeten verzorgen. Daarop richt onze eindsprint zich. Niet nog meer projecten nog mooier afronden, maar scherper aangeven wat kennisinstellingen, overheden, maatschappelijke groepen en bedrijven samen moeten aanbieden aan vernieuwers om succesvol te kunnen zijn. Dat betekent een eindsprint waarbij we andere partijen verleiden om ook op de pedalen te gaan staan. Zodat zij winnen en als eerste over de eindstreep gaan. Winnen kunnen we als TransForum alleen door anderen voor te laten gaan. Vandaar een eindsprint van een jaar. Zodat zij de kans krijgen om ons in te halen. ✚

Colofon

Deze NieuwsForum is een uitgave van TransForum.

Bezoekadres

Louis Pasteurlaan 6
2719 EE Zoetermeer

Postadres

Postbus 80
2700 AA Zoetermeer

T 079 3470910

F 079 3470404

E info@transforum.nl

W www.transforum.nl

Redactie: TransForum

Vormgeving: Creja ontwerpen,
Leiderdorp

Druk: Drukkerij A-twee, Waddinxveen

Januari 2010

In dit nummer:

Worden de plannen van TransForum voor het laatste jaar verder toegelicht, en verder:

✚ innovatie-evenement over duurzaam ondernemen

✚ start Innoversity

✚ interview Jan Staman van het Rathenau Instituut

Nieuws FORUM

VOORZITTER HERMAN DE BOON:

“2010 voor TransForum jaar van de waarheid”

Het kennistransitieprogramma duurzame landbouw TransForum startte in 2005 met een dubbele opdracht:

- ontwikkel ideeën voor een meer duurzame ontwikkeling van de Nederlandse landbouw;
- geef aan hoe de Nederlandse kennisinfrastructuur aangepast kan worden zodat de beschikbare en nog te ontwikkelen kennis betekenisvol voor de benodigde systeeminnovaties ingezet kan worden.

In 2010 moet TransForum zijn resultaten opleveren. Voorzitter Herman de Boon blikt terug en schetst zijn verwachtingen voor het laatste jaar.

De Boon: “Er is in de afgelopen jaren ongelooflijk veel gebeurd. Na weliswaar een wat trage start, waarin de aanpak en de manieren van samenwerken nog vorm moesten krijgen, is de vaart er goed in gekomen. Er zijn een heleboel projecten gestart: praktijkprojecten, wetenschappelijke projecten en leerprojecten. Die hebben nuttige kennis en inzichten opgeleverd en ze hebben

ons geholpen om, stap voor stap, helder te krijgen wat bruikbare richtingen en methoden zijn om de landbouw te verduurzamen.” Op de vraag of er in

Promoties

Peter Smeets promoveerde onlangs aan de Wageningen UR op het thema agroparken. Dit proefschrift kwam met medewerking van TransForum tot stand. Smeets ziet agroparken als duurzame oplossing waardoor voedselproductie op grote schaal goedkoper wordt, beter en minder milieubelastend.

Barbara Regeer hoopt op 10 februari a.s. aan de Vrije Universiteit van Amsterdam haar proefschrift te verdedigen dat de titel draagt 'New strategies for sustainable development - Shedding light on blind spots'. Ook dit proefschrift is mede dankzij TransForum tot stand gekomen.

Laatste NieuwsForum in gedrukte vorm

In het laatste jaar van TransForum willen we u graag frequenter op de hoogte houden van de ontwikkelingen. Om zo actueel mogelijk te zijn, zal deze nieuwsbrief voortaan in digitale vorm worden verspreid. Wanneer uw e-mailadres bij ons bekend is, ontvangt u het eerste nummer automatisch. Is dat niet het geval, dan kunt zich voor de nieuwsbrief aanmelden via onze website www.transforum.nl.

Veel belangstelling voor Green Care in Brazilië

De TransForum-workshop over dit onderwerp op de Pensa-conferentie in Sao Paulo, Brazilië, trok veel belangstelling. De universiteit van Sao Paulo is van plan het Nederlandse Green Care-model daar, in aangepaste vorm, in te voeren. Voor meer informatie en de video over Green Care: zie www.transforum.nl.

die enorme berg informatie een rode draad te ontdekken valt, antwoordt hij: "Jazeker, we zijn er in de afgelopen jaren steeds meer van overtuigd geraakt dat een blijvende interactie tussen de landbouw en zijn verstedelijkte omgeving noodzakelijk is als je tot een duurzamere ontwikkeling wilt komen. Door die interactie tussen de landbouw en de stedelijk omgeving kunnen nieuwe verbindingen ontstaan. En het zijn juist deze verbindingen die een inspiratiebron vormen voor winstgevend innovaties die het milieu respecteren en het welzijn van mens en dier verbeteren."

Voor het komend jaar voorziet De Boon nog een grote hoeveelheid

activiteiten. "Het wordt een heel druk jaar voor TransForum", zo stelt hij. "Volgens mij moeten er nog drie soorten activiteiten plaatsvinden. Ten eerste moet het programma met alle onderdelen daarbinnen worden afgerond en moet al het materiaal in eindrapportages worden vastgelegd. Vervolgens is het zaak uit al het materiaal en alle ervaringen lessen te trekken. En ten derde zal TransForum aanbevelingen moeten doen voor een goed werkende kennis- en innovatiestructuur voor de concurrentiekracht van de sector. We hebben hierin een aantal forse belemmeringen geconstateerd, het eindadvies zal praktische aanbevelingen moeten bevatten om deze barrières te slechten." ✦

YES WE CAN

Positieve stemming op innovatie-event

Begin december organiseerde TransForum samen met Syntens in Madurodam een innovatie-event voor agro-ondernemers. Doel was uitwisseling van ideeën om vernieuwende en duurzame marktkansen te creëren en te benutten. Tijdens verschillende werkvormen werd intensief van gedachten gewisseld, genetwerkt en wederzijds geïnspireerd.

"Volgens mij zijn we voorbij het omslagpunt, ook gewone ondernemers en niet meer alleen de idealisten zeggen: duurzaamheid, daar moeten we werk van maken", merkte een ondernemer op. Iemand anders zei: "We hebben vandaag veel met elkaar gesproken over belemmeringen waar je in de praktijk tegenaan loopt. Dat betekent dus wel, dat een heleboel van ons al in de praktijk met duurzaam ondernemen bezig zijn! En die praktische problemen, daar komen we wel overheen, als we er met z'n allen de schouders onderzetten!"

Ondernemers zijn niet op zoek naar gratis geld

Meiny Prins, directeur van Priva en Zakenvrouw van het Jaar 2009, vond dat producenten zelf verantwoordelijkheid moeten nemen voor hun strategische keuzes en de afzet van hun producten. Omdat pioniers vaak hogere risico's lopen, riep ze op om een Groen Investeringsfonds op te richten dat ondernemers met een lening helpt hun innovatieve ideeën in de praktijk te realiseren. "Hier zijn ondernemers beter mee geholpen dan met de huidige innovatiesubsidies, die ondernemers verleiden in wetenschappelijke projecten te stappen. Deze leiden vooral tot nieuwe wetenschappelijke kennis en publicaties", aldus Prins.

Systeendoorbraken nodig voor overwinnen duurzaamheidscrisis

Volgens Herman de Boon, voorzitter van TransForum, is het niet voldoende om bestaande processen te optimaliseren. "Voor overwinning van de huidige duurzaamheidscrisis zijn systeendoorbraken noodzakelijk." De Boon ziet hiervoor veel mogelijkheden als de landbouw samenwerkt met partners uit onverwachte hoek, vanuit andere branches. Hij noemde de zorg, chemie en energiewereld als voorbeelden van kansrijke partners. Verder vond hij intensieve en blijvende samenwerking met

Deelnemers innovatie-event in gesprek tijdens projectenmarkt

Ruud Koorstra, CEO van Tendris: "Met alleen een goed product dat flinke duurzaamheidswinst oplevert ben je er nog niet, het moet ook gezien worden. Ik had het geluk dat Bill Clinton de LED-lamp van Tendris aan de wereld toonde."

overheden, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen onmisbaar voor de realisatie van werkelijk duurzame stappen.

Overheid bereid bij te dragen

Janneke Hoekstra, directeur Kennis en Innovatie van het Ministerie van LNV, beloofde werk te zullen maken van de aanpak van de problemen waar veel ondernemers nu tegenaan lopen als zij hun innovatieve ideeën in de praktijk willen brengen. Ook zegde ze toe aandacht te besteden aan de mogelijkheden voor ondernemers om aan risicodragend vermogen te komen. Chris Buijink, secretaris-generaal van EZ eindigde met een oproep aan de aanwezige ondernemers: "Ga door met het vinden van wegen om nóg groenere, slimmere en meer concurrerende producten en diensten te ontwikkelen!"

Voor meer informatie, impressies van de deelnemers enzovoort: zie de website, www.transforum.nl. ✦

"SUCCESVOLLE INNOVATIES VERDIENEN ZICHZELF TERUG"
Jan Staman aan het woord over TransForum

Jan Staman, directeur van het Rathenau Instituut, is vanaf het allereerste begin in 2004 bij TransForum betrokken, eerst als lid van de Maatschappelijke Adviesraad en tegenwoordig als lid van de TransForum Advisory Board.

"Toen ik benaderd werd om een rol te spelen in de adviesraad van TransForum, heb ik daarover nauwelijks hoeven nadenken. Ik was ontzettend benieuwd hoe innoveren nu eigenlijk werkt in de praktijk. Over innovatie wordt veel gepraat", vindt Staman. "En er wordt veel innovatieonderzoek gedaan op universiteiten, maar dat is in mijn ogen eigenlijk geen innovatie. Daarvan is pas sprake als je dingen ook echt op de markt weet te krijgen. TransForum is wat dat betreft uniek. Door de aanpak waarbij ondernemers van meet af aan betrokken zijn, ze ook daadwerkelijk substantieel meefinancieren, zit het heel dicht tegen de markt aan. Dat gaat bij universitaire innovatieprojecten meestal heel anders. Eigenlijk kan je daar helemaal niet spreken van innovatie, het gaat puur om wetenschappelijk onderzoek. Nogal wat multinationals, zoals bijvoor-

beeld Philips, doen mee in die zogeheten universitaire innovatieprojecten, maar het is allemaal veel vrijblijvender dan bij TransForum. Ondernemers zitten bij een TU aan tafel, luisteren mee en dragen financieel ook wat bij aan het onderzoek. Maar dat doen die multinationals niet alleen bij Nederlandse TU's, maar ook in het buitenland, misschien wel op tien plekken tegelijk. En als één daarvan voor hen bruikbare resultaten oplevert, dan heeft de toepassing daarvan niks meer met universiteiten te maken. Dan zoeken ze een voordelige plek, neem India, om het te produceren. In Nederland zien we daar niets van terug. En als het onderzoek echt interessante resultaten oplevert, dan kopen ze de onderzoeker weg bij de universiteit."

Staman somt verder op: "Ook de transdisciplinaire aanpak van TransForum, waarbij niet alleen onderzoekers betrokken zijn maar ook ondernemers, maatschappelijk organisaties en overheden, vind ik interessant, net als de sociaaleconomische aspecten. Daar maken ze bij TransForum echt werk van. In die praktijkprojecten hebben we een hoop geleerd. Niet dat die projecten allemaal even succesvol waren, er waren er natuurlijk ook een paar waarvan we voortijdig afscheid hebben genomen. Maar ook die hebben veel nuttige kennis

"De grootste innovatie die Nederland op dit moment nodig heeft, is bestuurlijke innovatie."

Meiny Prins, directeur van Priva en Zakenvrouw van het Jaar 2009

opgeleverd voor de praktische aanpak. We zijn veel aan de weet gekomen over de dynamiek in zo'n project, dat verloopt in fases. Als je dicht bij de marktintroductie komt, vindt vaak een wisseling van de wacht plaats. Blijkbaar is er een ander menstype nodig om de stap van onderzoek en ontwikkeling naar marketing te maken."

Aan het einde van het interview lucht Staman nog even zijn hart over het in zijn ogen perverse Nederlandse financieringssysteem: hij vindt dat de Nederlandse overheid niet zou moeten investeren in innovatieonderzoek. "Ondernemers zijn zelf verantwoordelijkheid voor innovatie; het sluitstuk van goede innovaties is een succesvolle marktintroductie. Daarom zou de overheid geen innovatie moeten subsidiëren, dat werkt eerder averechts. Ondernemers met goede ideeën zouden een beroep moeten kunnen doen op een investeringsfonds, maar alleen voor een lening. Goede innovaties leveren genoeg op om die af te lossen." ✦

"Sociaal-economische aspecten van systeeminnovatie worden vaak onderschat."

prof. dr. ir. Ruud Huirne, Wageningen UR